

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ΄ ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΤΕΤΑΡΤΗ 4 ΙΟΥΝΙΟΥ 2014 - ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΠΕΝΤΕ (5)

ΚΕΙΜΕΝΟ

Γεώργιος Βιζυηνός

ΤΟ ΑΜΑΡΤΗΜΑ ΤΗΣ ΜΗΤΡΟΣ ΜΟΥ

(απόσπασμα)

Αἱ οἰκονομικαί μας δυσχέρειαι ἐκορυφώθησαν, ὅταν ἐπῆλθεν ἀνομβρία¹ εἰς τήν χώραν καί ἀνέβησαν αἱ τιμαί τῶν τροφίμων. Ἄλλ' ἡ μήτηρ, ἀντί ν' ἀπελπισθῆ περί τῆς διατροφῆς ἡμῶν αὐτῶν, ἐπηύξησε τόν ἀριθμόν μας δι' ἐνός ξένου κορασίου, τό ὅποιον μετά μακράς προσπαθείας κατώρθωσε νά υἰοθετήσῃ.

Τό γεγονός τοῦτο μετέβαλε τό μονότονον καί αὐστηρόν τοῦ οἰκογενειακοῦ ἡμῶν βίου, καί εἰσήγαγεν ἐκ νέου ἀρκετήν ζωηρότητα.

Ἦδη αὐτή ἡ υἰοθέτησις ἐγένετο πανηγυρική. Ἡ μήτηρ μου ἐφόρεσε διά πρώτην φοράν τά «γιορτερά²» τῆς καί μᾶς ὠδήγησεν εἰς τήν ἐκκλησίαν καθαρούς καί κτενισμένους, ὡς ἐάν ἐπρόκειτο νά μεταλάβωμεν. Μετά τό τέλος τῆς λειτουργίας, ἐστάθημεν ὅλοι πρό τῆς εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ, καί αὐτοῦ, ἐν μέσῳ τοῦ περιεστῶτος³ λαοῦ, ἐνώπιον τῶν φυσικῶν αὐτοῦ γονέων, παρέλαβεν ἡ μήτηρ μου τό θετόν αὐτῆς θυγάτριον ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ ἱερέως, ἀφοῦ πρῶτον ὑπεσχέθη εἰς ἐπήκοον⁴ πάντων, ὅτι θέλει ἀγαπήσει καί ἀναθρέψει αὐτό, ὡς ἐάν ἦτο σάραξ ἐκ τῆς σαρκός καί ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων τῆς.

Ἡ εἰσοδός του εἰς τόν οἶκόν μας ἐγένετο οὐχ ἦττον ἐπιβλητική καί τρόπον τινά ἐν θριάμβῳ. Ὁ πρωτόγερος⁵ τοῦ χωρίου καί ἡ μήτηρ μου προηγήθησαν μετά τοῦ κορασίου, ἔπειτα ἡρχόμεθα ἡμεῖς. Οἱ συγγενεῖς μας καί οἱ συγγενεῖς τῆς νέας ἀδελφῆς μᾶς ἠκολούθησαν μέχρι τῆς αὐλείου ἡμῶν θύρας. Ἐξῶθεν αὐτῆς ὁ πρωτόγερος ἐσήκωσε τό κοράσιον ὑψηλά εἰς τάς χεῖράς του καί τό ἔδειξεν ἐπί τινας στιγμάς εἰς τούς παρισταμένους. Ἐπειτα ἠρώτησε μεγαλοφώνως

—Ποίος ἀπό σᾶς εἶναι ἡ ἐδικός ἡ συγγενής ἡ γονιός τοῦ παιδιοῦ τούτου περισσότερο ἀπό τήν Δεσποινιά τήν Μηχαλιέσσα⁶ κι ἀπό τούς ἐδικούς τῆς;

Ὁ πατήρ τοῦ κορασίου ἦτον ὠχρός καί ἔβλεπε περίλυπος ἐμπρός του. Ἡ σύζυγός του ἔκλαιεν ἀκουμβημένη εἰς τόν ὄμῳν του. Ἡ μήτηρ μου ἔτρεμεν ἐκ τοῦ φόβου μήπως ἀκουσθῆ καμμία φωνή—Ἐγώ!—καί ματαιώσῃ τήν εὐτυχίαν τῆς. Ἀλλά κανεῖς δέν ἀπεκρίθη. Τότε οἱ γονεῖς τοῦ παιδιοῦ ἠσπάσθησαν αὐτό διά τελευταίαν φοράν καί ἀνεχώρησαν μετά τῶν συγγενῶν των. Ἐνῶ οἱ ἐδικοί μας μετά τοῦ πρωτογέρου εἰσῆλθον καί ἐξενίσθησαν⁷ παρ' ἡμῖν.

¹ ἀνομβρία: ἔλλειψη βροχῆς, ξηρασία.

² γιορτερά: γιορτινά.

³ περιεστῶτος: [περίσταμαι: περικυκλώνω, περιστοιχίζω (οἱ περιεστῶτες: οἱ θεατές, οἱ ακροατές)].

⁴ εἰς ἐπήκοον: σε ἀπόσταση ακοῆς.

⁵ πρωτόγερος: ὁ πρῶτος γέρος, αὐτός που τιμοῦν περισσότερο σε μια κοινότητα.

⁶ Δεσποινιά τήν Μηχαλιέσσα: πρόκειται για τήν μητέρα του Βιζυηνοῦ Δεσποινιά (το ὄνομα του πατέρα του ἦταν Μιχαήλος ἀπό το ὁποῖο βγαίνει τό «Μηχαλιέσσα», δηλ. ἡ σύζυγος του Μιχαήλου).

⁷ ἐξενίζω: φιλοξενώ.

ΑΡΧΗ 2ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ – Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ Δ΄ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ

Από της στιγμῆς ταύτης ἡ μήτηρ μας ἤρχισε νά ἐπιδαπιλεύη⁸ εἰς τήν θετήν μας ἀδελφήν τόσας περιποιήσεις, ὅσων ἴσως δέν ἠξιώθημεν ἡμεῖς εἰς τήν ἡλικίαν της καί εἰς καιρούς πολύ εὐτυχστερέους. Ἐνῶ δέ μετ' ὀλίγον χρόνον ἐγώ μέν ἐπλανώμην νοσταλγῶν ἐν τῇ ξένῃ, οἱ δέ ἄλλοι μου ἀδελφοὶ ἐταλαιπωροῦντο κακοκοιμώμενοι εἰς τὰ ἐργαστήρια τῶν «μαστόρων», τό ξένον κοράσιον ἐβασίλευεν εἰς τόν οἶκόν μας, ὡς ἐάν ἦτον ἐδικός του.

Οἱ μικροὶ τῶν ἀδελφῶν μου μισθοὶ θά ἐξήρκουν πρὸς ἀνακούφισιν τῆς μητρὸς, ἐφ' ᾧ καί τῇ ἐδίδοντο. Ἄλλ' ἐκείνη, ἀντὶ νά τούς δαπανᾷ πρὸς ἀνάπαυσίν της, ἐπροϊκίζε δι' αὐτῶν τήν θετήν της θυγατέρα καί ἐξηκολούθει ἐργαζομένη πρὸς διατροφήν της. Ἐγώ ἔλειπον μακράν, πολύ μακράν, καί ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἠγνόουν τί συνέβαιναν εἰς τόν οἶκόν μας. Πρὶν δέ κατορθώσω νά ἐπιστρέψω, τό ξένον κοράσιον ἠϋξήθη, ἀνετράφη, ἐπροικίσθη καί ὑπανδρεύθη, ὡς ἐάν ἦτον ἀληθῶς μέλος τῆς οἰκογενείας μας.

Ὁ γάμος αὐτῆς, ὅστις φαίνεται ἐπίτηδες ἐπεσπεύθη, ὑπῆρξεν ἀληθῆς «χαρά» τῶν ἀδελφῶν μου. Οἱ δυστυχεῖς ἀνέπνευσαν, ἀπαλλαγέντες ἀπὸ τό πρόσθετον φορτίον. Καί εἶχον δίκαιον. Διότι ἡ κόρη ἐκείνη, ἐκτός ὅτι ποτέ δέν ἠσθάνθη πρὸς αὐτοὺς ἀδελφικὴν τινα στοργήν, ἐπὶ τέλους ἀπεδείχθη ἀχάριστος πρὸς τήν γυναῖκα, ἣτις περιεποιήθη τήν ζωὴν αὐτῆς μέ τοσαύτην φιλοστοργίαν, ὅσην ὀλίγα γνήσια τέκνα ἐγνώρισαν.

Εἶχον λόγους λοιπόν οἱ ἀδελφοὶ μου νά εἶναι εὐχαριστημένοι καί εἶχον λόγους νά πιστεύσουν, ὅτι καί ἡ μήτηρ ἀρκετά ἐδιδάχθη ἐκ τοῦ παθήματος ἐκείνου.

Ἄλλ' ὁποῖα ὑπῆρξεν ἡ ἐκπληξίς των, ὅταν, ὀλίγας μετὰ τοὺς γάμους ἡμέρας, τήν εἶδον νά ἔρχεται εἰς τήν οἰκίαν, σφίγγουσα τρυφερῶς εἰς τήν ἀγκάλην της ἓν δεῦτερον κοράσιον, ταύτην τήν φορὰν ἐν σπαργάνοις!

—Τό κακότυχο! ἀνεφώνει ἡ μήτηρ μου, κύπτουσα συμπαθητικῶς ἐπὶ τῆς μορφῆς τοῦ νηπίου, δέν τό ἔφθανε πῶς ἐγεννήθη κοιλιάρφανο, μόν' ἀπέθανε καί ἡ μάνα του καί τό ἄφηκε μέσ' στή στράτα! Καί, εὐχαριστημένη τρόπον τινά ἐκ τῆς ἀτυχοῦς ταύτης συμπτώσεως, ἐπεδείκνυε τό λάφυρόν της θριαμβευτικῶς πρὸς τοὺς ἐνεοῦς⁹ ἐκ τῆς ἐκπλήξεως ἀδελφούς μου. [...]

Ἡ θετὴ μου ἀδελφὴ ἦτον ἀκόμη μικρά, καχεκτικὴ, κακοσχηματισμένη, κακόγνωμος, καί πρὸ πάντων δύσνους¹⁰, τόσον δύσνους, ὥστε εὐθύς ἐξ ἀρχῆς μ' ἐνέπνευσεν ἀντιπάθειαν.

—Δὸς το πίσου τό Κατερινιώ, ἔλεγον μίαν ἡμέραν εἰς τήν μητέρα μου. Δὸς το πίσου, ἂν μ' ἀγαπᾷς. Αὐτὴν τήν φορὰν σέ τό λέγω μέ τὰ σωστά μου! Ἐγώ θά σε φέρω μίαν ἄλλην ἀδελφήν ἀπὸ τήν Πόλι. Ἐνα εὐμορφο κορίτσι, ἓνα ἔξυπνο, πού νά στολίση μίαν ἡμέρα τό σπίτι μας.

Ἐπειτα περιέγραψα μέ τὰ ζωηρότερα χρώματα ὁποῖον θά ἦτο τό ὄρφανόν, τό ὁποῖον ἔμελλον νά τῆς φέρω, καί πόσον πολύ θά τό ἠγάπων.

Ὅταν ὑψωσα τὰ βλέμματά μου πρὸς αὐτήν, εἶδον μετ' ἐκπλήξεώς μου, ὅτι τὰ δάκρυά της ἔρρεον σιγαλά καί μεγάλα ἐπὶ τῶν ὠχρῶν αὐτῆς παρειῶν¹¹, ἐνῶ οἱ ταπεινωμένοι της ὀφθαλμοὶ ἐξέφραζον μίαν ἀπερίγραπτον θλίψιν!

—ὦ! εἶπε μετ' ἀπελπιστικῆς ἐκφράσεως. Ἐνόμισα ὅτι σύ θά ἀγαπήσης τό Κατερινιώ περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἀλλά, ἀπατήθηκα! Ἐκεῖνοι δέν θέλουν διόλου ἀδελφήν, καί σύ θέλεις μίαν ἄλλην! Καί τί φταίγει τό φτωχό, σάν ἔγινεν ὅπως τό ἔπλασεν ὁ Θεός. Ἄν εἶχες μίαν ἀδελφήν ἄσχημην καί μέ ὀλίγον νοῦν, θά τήν ἐβγαζες δι' αὐτό μέσα στοὺς δρόμους, γιά νά πάρης μίαν ἄλλην, εὐμορφη καί γνωστικὴν.

—Ὅχι, μητέρα! Βέβαια ὄχι! ἀπήντησα ἐγώ. Μά ἐκείνη θά ἦτο παιδί σου, καθὼς καί ἐγώ. Ἐνῶ αὐτὴ δέν σοῦ εἶναι τίποτε. Μᾶς εἶναι ὅλως διόλου ξένη.

⁸ἐπιδαπιλεύω: παρέχω με αφθονία.

⁹ενεός: εμβρόντητος, ἀναυδός.

¹⁰δύσνους: αὐτός που δύσκολα καταλαβαίνει.

¹¹παρειά (η): μάγουλο.

ΑΡΧΗ 3ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ – Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ Δ΄ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ

—Ὅχι! ἀνεφώνησεν ἡ μήτηρ μου μετὰ λυγμῶν, ὄχι! Δέν εἶναι ξένο τό παιδί! Εἶναι δικό μου! Τό ἐπῆρα τριῶν μηνῶν ἀπό πάνω ἀπό τό λείψανο τῆς μάνας του· καί ὁσάκις ἔκλαιγε, τοῦ ἔβαζα τό βυζί μου στό στόμα του, γιά νά το πλανέσω· καί τό ἐτύλιξα μέσ' στά σπάργανά σας, καί τό ἐκοίμησα μεσ' στήν κούνια σας. Εἶναι δικό μου τό παιδί, καί εἶναι ἀδελφή σας!

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

A1. Το ἔργο του Γ. Βιζυηνοῦ χαρακτηρίζεται, μεταξύ των ἄλλων, και για τη θεατρικότητά του. Να αναφέρετε τρία παραδείγματα, μέσα ἀπό το ἀπόσπασμα που σας δίνεται, τα οποία επιβεβαιώνουν τον παραπάνω χαρακτηρισμό.

Μονάδες 15

B1. Σύμφωνα με τον Κ. Μητσάκη: «Η θέση και η ιδεολογία του Βιζυηνοῦ ἀπέναντι στο γλωσσικό πρόβλημα και γενικότερα το πρόβλημα της νεοελληνικῆς πνευματικῆς ζωῆς εἶναι ξεκαθαρισμένη. Θερμός υπέρμαχος της δημοτικῆς, στην πράξη ὁμως ἕνας μετριοπαθῆς καθαρευουσιάνος...».

Να σχολιάσετε την ἀποψη αὐτή (μονάδες 10) και να γράψετε, μέσα ἀπό το ἀπόσπασμα που σας δόθηκε, ἕνα χαρακτηριστικό παράδειγμα για καθεμία ἀπό τις δύο παραπάνω γλωσσικές επιλογές του Γ. Βιζυηνοῦ. (μονάδες 10)

Μονάδες 20

B2.α. «Πρὶν δέ κατορθώσω νά ἐπιστρέψω, τό ξένον κοράσιον ηὔξήθη, ἀνετράφη, ἐπροικίσθη καί ὑπανδρεύθη, ὡς ἐάν ἦτον ἀληθῶς μέλος τῆς οἰκογενείας μας.»

Ο Γ. Βιζυηνός στο παραπάνω χωρίο χρησιμοποιεῖ σύνοψη χρόνου. Να δικαιολογήσετε την επιλογή αὐτή του συγγραφέα. (μονάδες 10)

β. «Τό ἐπῆρα τριῶν μηνῶν ἀπό πάνω ἀπό τό λείψανο τῆς μάνας του· καί ὁσάκις ἔκλαιγε, τοῦ ἔβαζα τό βυζί μου στό στόμα του, γιά νά το πλανέσω· καί τό ἐτύλιξα μέσ' στά σπάργανά σας, καί τό ἐκοίμησα μεσ' στήν κούνια σας.»

Τι επιτυγχάνει ο συγγραφέας με τη χρήση της αναδρομικῆς ἀφήγησης στο συγκεκριμένο χωρίο; (μονάδες 10)

Μονάδες 20

Γ1. Να σχολιάσετε σε ἕνα κείμενο 150-170 λέξεων το ἀπόσπασμα που ακολουθεῖ: «Ὁ πατήρ τοῦ κορασίου ἦτον ὠχρός καί ἔβλεπε περίλυπος ἐμπρός του. Ἡ σύζυγός του ἔκλαιεν ἀκουμβημένη εἰς τόν ὄμῶν του. Ἡ μήτηρ μου ἔτρεμεν ἐκ τοῦ φόβου μήπως ἀκουσθῆ καμμία φωνή—Ἐγώ!—καί ματαιώση τήν εὐτυχίαν της. Ἀλλά κανεῖς δέν ἀπεκρίθη.»

Μονάδες 25

Δ1. Να συγκρίνετε, ως προς το περιεχόμενο, το ἀπόσπασμα που σας δόθηκε ἀπό «Το ἀμάρτημα της μητρός μου» του Γ. Βιζυηνοῦ με το παρακάτω ἀπόσπασμα ἀπό το ἔργο του Ιω. Κονδυλάκη «Οἱ Ἄθλιοι των Ἀθηνῶν», αναφέροντας (μονάδες 5) και σχολιάζοντας (μονάδες 15) τρεις ομοιότητες και δύο διαφορές μεταξύ των δύο κειμένων.

Μονάδες 20

Ιω. Κονδυλάκη
ΟΙ ΑΘΛΙΟΙ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

(απόσπασμα)

[...] Ὁ Τάσος [ο λούστρος] ἐξῆλθε περιχαρῆς ἐκ τῆς κρύπτης του. Ἀφοῦ τὴν ἐγλύτωσε τώρα ὁ Θεὸς εἶχε διὰ τὸ μέλλον. Καὶ ἐν τῇ εὐγνωμοσύνῃ του, ἡ μέγαιρα τοῦ ἐφάνη ὡς ἡ γλυκυτέρα γραῖα, ἀληθινὴ «κυροῦλα» σεβαστή. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ κιτρινὴ Σταματίνα ἡ ὁποία ἐξῆλθε τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς τὴν αὐλήν, τοῦ ἐφάνη ἡ καλλιμορφοτέρα τῶν γυναικῶν. Ἡ γραῖα εἶχε πλησιάσει καὶ παρετήρει τὸ νήπιον, τὸ ὁποῖον καταπτοηθέν, φαίνεται, ὑπὸ τὸ μεδούσειον βλέμμα της, ἐλούφαξεν ἐντὸς τῶν σπαργάνων του.

«Ἀπὸ κανένα σπίτι σοῦ τῶδωκαν, βρέ;» ἠρώτησε τὸ λούστρο.

«Ὅχι, κυροῦλα, σοῦπα, τῶρριξαν χθὲς τὴν νύκτα μέσα ᾿ς τὴν κάσσα ποῦ κοιμόμουνα, τὴν ὥρα τῆς βροχῆς.»

Ἡ γραῖα ἔκαμε μορφασμόν. Καλέ, ἐφαίνετο ἀπὸ τὰ ροῦχά του. Θὰ ἦτο παιδί καμμιάς φτωχῆς ποῦ δὲν εἶχε τί νὰ τὸ κάμη καὶ τὸ πέταξε.

«Κορίτσι εἶνε ἢ ἀγόρι;» ἠρώτησεν ἔπειτα.

«Κορίτσι. Τὸ λένε Τασοῦλα. Μὲς ᾿ς τὴ φασκιά του ἔχει ἓνα χαρτί ποῦ τὸ λέει.»

«Καὶ τί θὰ τὸ κάμης τώρα;» εἶπεν ἡ Σταματίνα. «Στὸ Βρεφοκομεῖο θὰ τὸ πᾶς;»

Ὁ Τάσος ἐσκέφθη ἐπὶ μικρόν, ἔπειτα εἶπε:

«Ἄν εἶχα τὴ μάννα μου ἐδῶ, θὰ τῆς τὸ πῆγαινα καὶ θὰ δούλευα νὰ τὸ ἀναθρέψωμε. Τὸ λυποῦμαι τὸ κακόμοιρο!»

Ἡ Σταματίνα ἀντήλλαξε βλέμμα μὲ τὴν μητέρα της.

«Αἶ, δὲν μᾶς τὰφίνεις ἐμᾶς νὰ τὰναθρέψωμεν; Ἀφοῦ τὸ λυπᾶσαι, δὲν πρέπει νὰ τὸ πᾶς ᾿ς τὸ Βρεφοκομεῖο, ὅπου θὰ τὰφήσουν νάποθάνη ἀπὸ τὴν πείνα κι' ἀπὸ τὴν κακοπέρασι. Ἄφησε νὰ τὸ δώσω ἐγὼ σὲ μιὰ παραμάννα ποῦ βύζαξε καὶ τὸ δικό μου τώρα ᾿ς τὰ ὕστερα ποῦ κόπηκε τὸ γάλα μου. Εἶνε μιὰ πολὺ καλὴ γυναῖκα ποῦ θὰ τῶχη σὰν παιδί της. Ἀλλά πρέπει.... νὰ τὴν πλερώνης.»

«Καὶ πόσο θέλει;» εἶπεν ὁ Τάσος.

«Πόσο μπορεῖς νὰ δίδης ἐσύ;»

Ὁ λούστρος ἐσκέφθη ἐπὶ τινὰς στιγμάς. Ἐπειτα εἶπε:

«Ἐγὼ βγάζω καὶ μιὰμιση δραχμὴ τὴν ἡμέρα καὶ δύο καμμιά φορὰ, σὰν μοῦ δώσουν καὶ κάμω θελήματα. Μὰ ὡς τώρα μοῦ τᾶπαιρνε ὁ μάστορης καὶ μέδερνε σὰν δὲν τοῦ πῆγαινα μιὰμιση δραχμὴ κάθε βράδου.»

«Καὶ τώρα;»

«Τώρα τοῦ ἔφυγα κι' εἶδατε πῶς μὲ κυνηγᾶ νὰ μὲ πιάση. Ἄν μὲ γραπώση, θὰ μὲ σακατέψη ᾿ς τὸ ξύλο. Πέρσι ὅταν πρωτοῆρθα ἀπὸ τὴν πατρίδα, μέδειρε μιὰ βραδυὰ τόσο πολὺ, ποῦ μ' ἐπῆγαν ᾿ς τὸ νοσοκομεῖο.»

«Αἶ», εἶπεν ἡ μάγισσα, «νὰ μᾶς δίδης μιὰ σφάντζικα¹² τὴν ἡμέρα, καὶ πάλι λίγο εἶνε, γιατί τὸ παιδί θέλει λάτρα μεγάλη, ἀλλὰ εἶσαι φτωχὸ παιδί... Θὰ κάμωμε κέμεῖς ἓνα μυστήριον.»

«Καλά, κυροῦλα», εἶπεν ὁ Τάσος ἀποφασιστικῶς, «κάθε βράδου θὰ σᾶς φέρνω μιὰ σφάντζικα. Θὰ δουλέψω μὲ ὅλη μου τὴν ὄρεξι νὰ ζήση κι' αὐτό, τὸ δυστυχημένο, κέγῳ. Ἐγὼ μ' ἓνα ξεροκόμματο ψωμὶ ζῶ.»

«Ἐχε τὴν εὐχὴ μου, παιδί μου, ὁποῦ ᾿σαι ψυχοπονετικό.»

Ἀφοῦ ἐκοιμόσουν δίπλα στὴν Ἁγία Εἰρήνη, χωρὶς ἄλλο, τὸ παιδί σοῦ τῶστελε ἡ χάρι της καὶ πρέπει νὰ κάμης τὰ ἔξοδά του νὰ ζήση καὶ νὰ μεγαλώση. Θὰ κάμης μεγάλο μυστήριον, παιδάκι μου», εἶπεν ἡ γραῖα, καὶ μὲ τὴν τρέμουσαν καὶ πλήρη ρυτίδων χεῖρά της ἐθώπευσε τὴν ἡλιοκαῆ παρειὰν τοῦ λούστρου.

¹²σφάντζικα: παλαιὸ αὐστριακὸ νόμισμα.

ΟΔΗΓΙΕΣ (για τους εξεταζομένους)

- 1. Στο εξώφυλλο** να γράψετε το εξεταζόμενο μάθημα. **Στο εσώφυλλο πάνω-πάνω** να συμπληρώσετε τα Ατομικά στοιχεία μαθητή. **Στην αρχή των απαντήσεών σας** να γράψετε πάνω-πάνω την ημερομηνία και το εξεταζόμενο μάθημα. **Να μην αντιγράψετε** τα θέματα στο τετράδιο και **να μη γράψετε** πουθενά στις απαντήσεις σας το όνομά σας.
- 2.** Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων αμέσως μόλις σας παραδοθούν. **Τυχόν σημειώσεις σας πάνω στα θέματα δεν θα βαθμολογηθούν σε καμία περίπτωση.** Κατά την αποχώρησή σας να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
- 3.** Να απαντήσετε **στο τετράδιό σας** σε όλα τα θέματα **μόνο** με μπλε ή **μόνο** με μαύρο στυλό με μελάνι που δεν σβήνει.
- 4.** Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
- 5.** Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
- 6.** Ώρα δυνατής αποχώρησης: 10.30 π.μ.

ΣΑΣ ΕΥΧΟΜΑΣΤΕ ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ & Δ΄ ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ
ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΠΑΛ (ΟΜΑΔΑ Β΄)
ΤΕΤΑΡΤΗ 4 ΙΟΥΝΙΟΥ 2014

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

- A1.** Στο έργο του Γ. Βιζυηνού υπάρχουν στοιχεία που προσδίδουν στο κείμενο θεατρική λειτουργία όπως ο διάλογος, η συμμετοχή πολλών προσώπων, η εναλλαγή χώρων, προσώπων, επεισοδίων, οι σχετικά αυτοτελείς δομικές ενότητες.
- «Ήδη αυτή η υιοθέτησις εγένετο πανηγυρική... παρέλαβεν η μήτηρ μου το θετόν αυτής θυγάτριον εκ των χειρών του ιερέως... Ο πρωτόγερος του χωρίου και η μήτηρ μου προηγήθησαν... - Ποιος από σας είναι ή εδικός ή συγγενής ή γονιός ... κι από τους εδικούς της» : είναι έντονη η θεατρικότητα κατά τη διάρκεια της διαδικασίας της υιοθεσίας, στην οποία συμμετέχουν πολλά πρόσωπα και με ευθύ λόγο ακούγεται η φωνή του πρωτόγερου του χωριού.
 - « Είχον λόγους λοιπόν οι αδελφοί μου...Αλλ' οποία υπήρξεν η έκπληξις των, όταν ολίγας μετά τους γάμους ημέρας, την είδον να έρχεται... εν σπαργάνοις! – Το κακότυχο! ανεφώνει η μήτηρ μου... αδελφούς μου.» : εναλλαγή σκηνικού με την απροσδόκητη εμφάνιση της μάνας να ανατρέπει την οικογενειακή κατάσταση με την υιοθεσία δεύτερου παιδιού και την αυτούσια μεταφορά των λόγων της σε ευθύ λόγο.

- «-Δος το πίσου το Κατερινιώ έλεγον μίαν ημέραν εις την μητέρα μου» ... «Ω! είπε μετ' απελπιστικής εκφράσεως»... «-Όχι, μητέρα! Βέβαια όχι! απήντησα εγώ» : διάλογος μεταξύ Γιωργή – Δεσποινιώς.

B1. Η γλώσσα του Βιζυηνού είναι λόγια, λαϊκή, ιδιωματική. Είναι λόγια, καθαρεύουσα, όταν διηγείται, αλλά εμπεριέχει και τύπους δημοτικής. Είναι λαϊκή στα διαλογικά μέρη. Είναι ιδιωματική, όταν ακούγεται η γλώσσα των κατοίκων της ιδιαίτερης πατρίδας του, της Θράκης. Πιο συγκεκριμένα, ο αφηγητής – παιδί μιλά με καθαρεύουσα εμπλουτισμένη με στοιχεία δημοτικής. Ο αφηγητής – ενήλικος εκφράζεται με πιο επίσημη αρχαιοπρεπή καθαρεύουσα. Οι ντόπιοι, όταν διαλέγονται μιλούν την ιδιωματική γλώσσα της Θράκης. Άρα η γλώσσα προσαρμόζεται ανάλογα με τον τόπο, το χρόνο και το πνευματικό επίπεδο των ανθρώπων που την αποδίδουν. Αυτό αποπνέει αρμονική, άμεση και παραστατική απόδοση της πραγματικότητας. Οι γλωσσικές ποικιλίες διαμορφώνονται με το κριτήριο του ευθύ και πλάγιου λόγου και του αφηγητή ως παιδιού και ως εφήβου.

- «Από της στιγμής ταύτης η μήτηρ μας ήρχισε να επιδαψιλεύη εις την θετήν μας αδελφήν τόσας περιποιήσεις...ευτυχεστέρους»: χρήση λόγιας, καθαρεύουσας γλώσσας.
- «Δος το πίσου το Κατερινιώ ... Δος το πίσου, αν μ' αγαπάς. Αυτήν την φοράν σε το λέγω με τα σωστά μου! ... σπίτι μας»: χρήση δημοτικής και ιδιωματικής γλώσσας.

- B2. α.** Ο Βιζυηνός στο χωρίο αυτό χρησιμοποιεί την αφηγηματική τεχνική της σύνοψης, σύντμησης του πραγματικού χρόνου της διάρκειας των γεγονότων. Πρόκειται για την επιτάχυνση της αφήγησης της ζωής της πρώτης υιοθετημένης αδερφής. Μέσα σε δυο σειρές και με τέσσερα μόλις ρήματα δίνονται τα γεγονότα της ανατροφής και οικογενειακής αποκατάστασης της κόρης. Η επιλογή του είναι εύστοχη, καθώς ο ίδιος ο αφηγητής βρίσκεται στην ξενιτιά και δεν γνωρίζει εναργώς τα οικογενειακά δρώμενα. Φροντίζει να μεταφέρει σύντομα τα γεγονότα που διαδραματίζονται κατά την απουσία του, όπως τα πληροφορήθηκε από αφηγήσεις των δικών του. Στο σημείο αυτό ο αφηγητής ως πρωταγωνιστής βρίσκεται στο περιθώριο, δεν αποτελεί το κύριο πρόσωπο της δράσης. Ωστόσο, με τη χρήση της σύνοψης χρόνου και του γ' προσώπου (ηυξηθή, ανετράφη, επροικίσθη και υπανδρεύθη), η απουσία του από τα δρώμενα με τον ξενιτεμό του προσπερνιέται με λίγα λόγια και σχεδόν δε γίνεται αισθητή.
- β.** Η Δεσποινιώ με αναδρομική αφήγηση αναφέρεται στην υιοθεσία της δεύτερης κόρης που συντελέστηκε χωρίς εθιμοτυπική διαδικασία, καθώς η συγκυρία της απώλειας των φυσικών γονιών του βρέφους τής επέτρεψε να αναλάβει την ανατροφή του. Έτσι, παραθέτει τα επιχειρήματά της σε μια απεγνωσμένη προσπάθεια που κάνει για να πείσει το Γιωργή, προκειμένου να αποδεχτεί ο ίδιος την υιοθετημένη αδερφή. Επιχειρεί να στηρίξει ηθικά την πράξη της και επικαλείται το συναίσθημα του Γιωργή. Αποδεικνύει ότι μεγάλωσε αυτήν την κόρη με την ίδια φροντίδα και τα μέσα που παρείχε και στα φυσικά της παιδιά. Είναι έντονη η εκδήλωση της αγωνίας της μητέρας που μιλά με έντονο συναισθηματισμό, αλλά όχι λογική. Η αναδρομή προσδίδει δραματικότητα στο κείμενο, κορυφώνει τη δράση και εντείνει την αγωνία του αναγνώστη, όχι μόνο διότι ο αναγνώστης διαφωτίζεται σε ό,τι αφορά τις προθέσεις και σκέψεις της Δεσποινιώς, αλλά κυρίως γιατί κορυφώνεται η σύγκρουση μάνας-γιου. Αυτό θα οδηγήσει σε αδιέξοδο και συνακόλουθα στην αποκάλυψη του μυστικού.

Γ1. Ο Βιζυηνός με παραστατικό τρόπο και έκδηλη θεατρικότητα παρουσιάζει τα πρόσωπα που συμμετέχουν στη διαδικασία της υιοθεσίας. Με ψυχογραφική δεινότητα δίνει το βουβό πόνο του φυσικού πατέρα που αναγκάζεται να αποχωριστεί το παιδί του. Η φυσική μάνα θρηνεί σπαραξικάρδια, ενώ η Δεσποινιώ που αναλαμβάνει την ανατροφή ενός νέου παιδιού αγωνιά για το ενδεχόμενο ματαίωσης της υιοθεσίας από μια πιθανή αντίδραση των παρισταμένων. Η καταγραφή των συναισθημάτων φυσικών γονέων και ανάδοχης μητέρας είναι συγκλονιστική. Κανείς δε θα μπορούσε να αποδώσει εναργέστερα και παραστατικότερα αυτή τη στιγμή του αποχωρισμού. Ο συγγραφέας καταγράφει τον ψυχισμό των φυσικών γονιών που αναγκάζονται να αποχωριστούν το παιδί τους προφανώς για οικονομικούς λόγους, αλλά και της Δεσποινιώσ που λαχταρά την κόρη, ώστε να αναπληρώσει την απώλεια των δικών της κοριτσιών. Παρουσιάζει την περιπέτεια της ψυχής ξεδιπλώνοντας διαφορετικές ψυχικές καταστάσεις και πάθη διαφορετικών προσώπων. Οι ψυχολογικές αντιθέσεις κορυφώνουν τις συγκρούσεις των χαρακτήρων που με μυθιστορηματικό τρόπο διαπλάθει. Στη μέθοδό του αυτή τον βοηθά η χρήση του ευθέως λόγου με την έντονη στίξη (-Εγώ!-) αλλά και η διεξοδική ρεαλιστική παρουσίαση των προσώπων με τρόπο θεατρικό. Όλα αυτά ενταγμένα στο ηθογραφικό πλαίσιο της μικρής κοινωνίας της εποχής του.

Δ1. Τόσο ο Γ. Βιζυηνός όσο και ο Ι. Κονδυλάκης συνθέτουν έργα ηθογραφικά. Το διήγημα του Βιζυηνού και το νατουραλιστικό μυθιστόρημα του Κονδυλάκη εντάσσονται σε παρεμφερές ιστορικοκοινωνικό πλαίσιο. «Οι Άθλιοι των Αθηνών» (1894) απεικονίζουν την Αθήνα του τέλους του 19^{ου} αιώνα, ενώ «Το αμάρτημα της μητρός μου» αποδίδει «το περιβάλλον του θρακιώτικου χωριού».

Ομοιότητες:

- Και στα δυο κείμενα επισημαίνεται η οικονομική ανέχεια των προσώπων:
«Αι οικονομικάί μας δυσχέρειαι εκορυφώθησαν...» στο Βιζυηνό, «Εγώ βγάζω και μιάμιση δραχμή...», «Εγώ μ' ένα ξεροκόμματο ψωμί ζω» στον Κονδυλάκη.
- Οι κοινωνικές διακρίσεις και οι δυσχερείς συνθήκες εργασίας αποτυπώνονται : «Οι δε άλλοι μου αδελφοί εταλαιπωρούντο κακοκοιμώμενοι εις τα εργαστήρια των μαστόρων» στο Βιζυηνό, «Μα ως τώρα μου τάπαιρνε ο μάστορης ... κάθε βράδυ».
- Η εύρεση ενός βρέφους και μάλιστα κοριτσιού στα σπάργανα και η συνακόλουθη αναδοχή του για ανατροφή, πράξη που στηρίζεται ηθικά: «Το κακότυχο! ... το αφήκε μεσ' στη στράτα» στο Βιζυηνό, «τ'ώρριξαν χθες την νύχτα ... Το λυπούμαι το κακόμοιρο!» στον Κονδυλάκη.

Διαφορές:

- Στον Κονδυλάκη, ο Τάσος αναλαμβάνει να βοηθήσει οικονομικά για την ανατροφή του βρέφους, επειδή λυπάται για την κακοτυχία του να εγκαταλειφθεί από τη φυσική του μάνα «Θα ήτο παιδί καμμιάς φτωχής ... πέταξε».
Η Δεσποινιώ εκμεταλλεύεται τη συγκυρία του θανάτου της φυσικής μάνας και υιοθετεί το παιδί για να εξιλεωθεί για το αμάρτημά της και να αναπληρώσει την απώλεια των κοριτσιών που έχασε. «Και, ευχαριστημένη τρόπον τινά εκ της ατυχούς ταύτης συμπτώσεως...». Τα κίνητρα λοιπόν είναι διαφορετικά για την υιοθεσία στις δυο περιπτώσεις.
- Στον Κονδυλάκη είναι έντονο το κοινωνικό στοιχείο, καθώς επισημαίνεται παραστατικά ότι ο Τάσος ως βοηθός μάστορα υφίσταται βίαιους ξυλοδαρμούς από το αφεντικό του «μέδειρε μια βραδυά τόσο πολύ...». Στο Βιζυηνό δίνεται έμφαση στο ψυχογραφικό στοιχείο με την εμβριθή διεξόδυση στον ψυχισμό των ατόμων και δεν τονίζονται οι σκληρές συνθήκες ζωής και εργασίας.